

Træk af Gjesings historie (23)

Jørgen Schwartz:

Min tid som bondekarl i Gjesing

Jørgen Schwartz, der er forhenværende souschef på Esbjerg Tekniske Skole (nu EUC Vest), har tidligere medvirket i denne serie (nr. 7 og 22). Vi har hermed fornøjelsen at bringe hans beskrivelse af sin tid ved landbruget her i Gjesing i begyndelsen af 1940'erne.

Poul Højbak

Ud af skolen

Jeg gik ud af Gjesing skole til sommerferien 1941. Der var simpelthen ikke mulighed for at fortsætte skolegangen af den simple grund, at 7. klasse var afgangsklassen. Der var kun en mulighed for at fortsætte i skolen, og det var på Esbjerg Statsskole, hvor man kunne komme på gymnasiet og læse til en studentereksamen eller få en realeksamen. Elever fra Gjesing skole, der skulle gå den vej, havde allerede i 5.-6. klasse fået ekstraundervisning med henblik på at klare de krav, der blev stillet for at kunne blive optaget. Jeg var ikke en af dem, læreren mente ikke, man skulle bruge ekstra kræfter på at kvalificere mig til at gå den vej. I øvrigt havde mine forældre heller ikke råd til at lade mig "studere", så der var heller ikke tilskyndelse fra den side.

Konfirmationen

I det sidste halve år af min skoletid gik jeg til konfirmationsforberedelse (man gik til præst) hos pastor Schmidt i Bryndum. Han var den gang lige flyttet ind i en ny præstebolig (den samme som bruges som præstebolig i dag). Jeg var således

med til at indvie den nye præstegård. Vi gik til præst 1 gang om ugen, og turen fra Gjesing foregik på cykel. Der var ikke andre transportmuligheder. Vi fik terpet salmevers så grundigt, at jeg endnu i dag ikke behøver nogen salmebog, når jeg en gang imellem kommer i kirke.

Konfirmationen foregik i V. Nebel kirke, da pastor Schmidt var præst ved både Bryndum og V. Nebel kirker. Og for at dele sol og vind lige, blev konfirmationen afholdt i Bryndum om foråret og i V. Nebel om efteråret. Mine forældre var selvfølgelig med i kirken ved min konfirmation, og vi fulgtes alle 3 ad på vore cykler til V. Nebel kirke.

Jeg havde selv tjent til mit konfirmationstøj, der bestod af en mørkeblå habit, hvid skjorte, slips, sokkeholdere og ærmeholdere. Det havde alt sammen kostet 72 kr. og var købt hos Federsen - en herre-ekviperingsforretning på hjørnet af Jyllandsgade og Borgergade i Esbjerg.

Jeg fik 102 telegrammer. Jeg var jo en "kendt" person, da jeg hver dag kom rundt i hele Bryndum kommune med aviser. En del af telegrammerne indeholdt penge,

i alt blev det til 112 kr. Af mine forældre fik jeg en tegnebog. Der ud over fik jeg ingen gaver.

Ud at tjene på landet

14 år, færdig med skolen og hvad så?

Jeg ville meget gerne have været i tømrerlære - eller i hvert fald lære et fag. Men da vi var 6 søskende derhjemme, var der ikke råd til det. Jeg blev nok lidt skuffet et par år senere, da min ældste bror fik en læreplads, som jeg gerne ville have haft. Men min mor mente, at det var vigtigere, at min bror fik en faglig uddannelse, for han var ikke så robust, og hun var sikker på, at jeg nok skulle klare mig.

I stedet blev det bestemt, at jeg indtil 1. november skulle passe min avistur og supplere min indtægt ved forskellig budtjeneste - bl.a. for bageren i Tarp. 1. november, der var skiftedag på landet, skulle jeg så have plads som medhjælper på en gård, selv om jeg bestemt ikke havde noget ønske om at blive landmand.

I god tid inden begyndte min far og jeg at se os om efter en egnet plads til mig. Der viste sig at være flere muligheder. Der var dengang næsten 20 gårde i Gje-

Gjesings historie 1-24

TRÆK AF
GJESINGS
HISTORIE

sing/Kjersing-området, og den, min far fandt egnet til mig, lå i den nordlige del af Gjesing (hvor der i dag er industriområde). Den havde ca. 60 tdr. jord, hvoraf det meste lå omkring gården Der var 14 malkekøer, en del svin, 5 heste og en masse høns. Mandskabet på gården bestod af bondemanden og hans kone samt en karl - og så mig.

Aftale om løn mv.

Min far, der kendte bondemanden, var med til "ansættelsessamtalen", hvor der blev indgået mundtlig aftale (det var ikke nødvendigt med noget skriftligt, man stolede på hinanden) om, at jeg skulle arbejde på gården fra 1/11 1941 til 31/10 1942. Jeg skulle deltage i alt forefaldende arbejde på gården. Arbejdstiden var almindeligt fra kl. 6,30 til kl. 18, afbrudt af et middagshvil på 1 time. Lønnen blev aftalt til 400 kr. for året samt kost og logi. Jeg syntes nok, at lønnen lå i underkanen af, hvad jeg mente at være værd, da en af mine kammerater, som jeg ikke mente var dygtigere end mig, skulle have 425 kr. Nå, men min far mente, at man godt måtte slække lidt på lønnen, blot man fik gode arbejdsforhold!

Mit arbejdsudstyr

For nogle af de penge, jeg havde fået til min konfirmation, købte jeg et sæt arbejdstøj, et par gummi-støvler, et par træsko og lidt undertøj. Endvidere købte jeg et brugt lommeur formedelst 40 kr. hos marskandiser Gravid i Esbjerg. Et nyt ur var der slet ikke penge til.

Det var aftalt, at jeg skulle medbringe et klædeskab, men den smule tøj, jeg havde kunne nemt være i en kommode. Således udstyret startede jeg mit liv som bondekarl den 1. november 1941.

Mit værelse

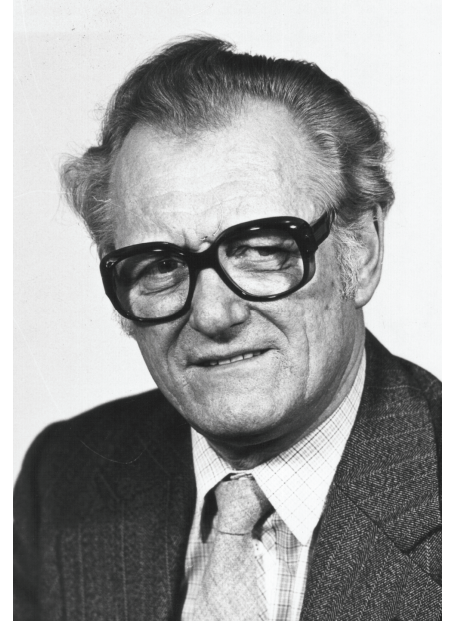
Det var første gang i mit liv, jeg skulle bo uden for mit barndomshjem, hvor jeg havde været vant til ikke alene at dele værelse, men også seng med søskende, så jeg glædede mig til at få "mit eget værelse". Det fik jeg imidlertid ikke. Jeg skulle dele værelse med den anden karl på gården. Han var en kraftkarl på næsten 2 meter, han var 28 år, og han brugte nr. 51 i fodtøj. Jeg var fra start lidt bange for ham, og selv om jeg skulle dele værelse med ham og gå op og ned af ham hver dag, fik jeg aldrig et godt forhold til ham.

Værelset var udstyret med 2 senge med halm i bunden i stedet for madras, et lille bord, en enkel stol, og så var der lige plads til hans klædeskab og min kommode. Der var ingen mulighed for opvarmning af værelset, så i vinteren 41/42, hvor det var ualmindeligt koldt, var der is på væggene, vores håndklæder var stivfrosne, når vi skulle bruge dem, og det var bestemt ikke nogen fornøjelse at stige ud af sengen om morgenen og sætte fødderne på et gulv med frostgrader.

Toiletforholdene

Der var selvfølgelig ikke noget badeværelse. Vi vaskede os i et vandtrug i stalden, hvor der heldigvis altid var + grader. Det kunne selvfølgelig aldrig blive til mere end "etagevask".

Toilettet var et lokum bestående af et bræt med en spand under. Det lå på den anden side af gården, og det var bestemt ikke nogen fornøjelse, hvis man f.eks. i vintertiden var nødsaget til at besøge det om natten - ud af sengen i frostgrader, iføres tøj for at kunne holde varmen til "rejsen" til lokummet. Hvorfor man ikke kunne placere det et mere centralt sted, kunne jeg ikke forstå. Årsagen var måske, at bondemanden selv aldrig benyttede det. Han sad gerne i

Jørgen Schwartz

kostalden og forrettede sin nødtørft i den samme rende, som køerne brugte. Den måde at gå på "toilet" på, lærte jeg aldrig.

Arbejdsdagen

Arbejdsdagen startede kl. 6,30, hvor dyrene skulle fodres, der skulle muges ud, og der skulle malkes. Som en af de første gårde i Gjesing var "min" gård udstyret med malkemaskineanlæg. Maskinen kunne malke det meste af mælken af køerne, men de skulle malkes efter pr. håndkraft for at få de sidste dråber med. Mælken blev siet over i mælkejunger, som blev afhentet af mælkekusken, der hed Lille Anton og som samlede mælk op på en række gårde og afleverede den på et mejeri i Kongensgade i Esbjerg (i dag Jensens Bøfhus).

Hans transportmiddel var en ladvogn på gummihjul, trukket af 2 heste. Når der ikke blev anvendt benzindrevet køretøj, var grunden, at krigen - og hermed besættelsen af tyskerne havde sat en stopper for benzinsalget.

Efter morgenarbejdet var der morgenmad, som skulle spises, så vi kunne være klar til at tage far på arbejdet i stald og mark kl. 8.

Kosten

Morgenmaden bestod af havregrød, kogt på vand. Desuden hjemmebagt rugbrød med ost eller marmelade, hvis ikke der var blevet slagtet, for så fik vi blodpølse. På grund af krigen blev der slagtet en hel del svin på gården. Jeg husker, at der i november og december måneder blev slagtet over 20 svin, som blev solgt privat (vist ikke helt lovligt). Blodet kunne ikke sælges, så det fik vi i form af blodpandekager eller blodpølse, ikke alene om morgenen, men også om aftenen den ene dag efter den anden (Jeg har ikke spist blodpølse siden).

Middagsmaden - vi fik varm mad midt på dagen - bestod mest af saltet, fed flæsk, og når det skulle være særlig flot blev der serveret flæskesteg. Kød og flæsk fra de slagtede svin blev saltet ned i store kar for at kunne holde sig. Man kendte jo ikke til køleskabe og frysebokse.

Der var altid 2 retter mad. Foruden kødretten var der efterret, der oftest bestod af mælkegrød eller frugtgrød.

Aftenmåltidet bestod - hvis vi ikke fik blodpølse - af rester fra middagen og brød med ost eller sirup.

Der var ikke megen afveksling i kosten, men vi gik aldrig sultne i seng.

Efterårsarbejdet i marken

I november måned skulle de sidste roer tages op, køres i kule og dækkes med halm og jord for så vidt muligt at holde roerne frostfrie til fodring vinteren igennem.

Roeoptagningen foregik de fleste steder med håndkraft. Dvs. at man rykkede hver enkelt roeplante op og med en særlig kniv, skilte roden fra toppen. Roden blev lagt i en række for sig og toppen i en række for sig. Det var et meget hårdt arbejde, der var

særlig slem for arme og ryg.

På "min" gård var man mere avanceret. Her skulle vi med en skarpslebte skovl hugge toppen af roerne. Derefter blev roden med en hesttrukken roeoptager trukket op af jorden.

Derefter blev roerne læsset på hestevogn og kørt til roekulen. Toppene blev kørt hjem, og det der ikke med det samme blev serveret for køerne - for øvrigt med det resultat, at de fik tynd mave, så det var farligt at færdes bag dem i stalden - blev "sylvet" hen til senere brug.

Da roearbejdet var tilendebragt skulle alle marker pløjes, inden frosten satte ind. Alt markarbejdet blev foretaget med hestespand, da man ikke endnu havde traktorer.

I slutningen af oktober, hvor der ikke var mere græs til køerne på markerne, kom køerne på stald. Her stod de så, til de igen kunne blive lukket ud omkring 1. maj.

Fridage

Ifølge aftalen skulle jeg have fri hver anden søndag. Det vil dog sige, at jeg skulle være færdig med det almindelige arbejde i stalden først, så klokken blev ofte 10, inden jeg kunne være fri. Og så tog jeg gerne hjem. Jeg tog for øvrigt hjem hver aften, når jeg var færdig med arbejdet på gården, og jeg havde fået aftensmad. Jeg blev aldrig fortrolig med, at jeg boede på gården. Jeg betragtede det som et sted, hvor jeg arbejdede, fik min mad og sov. Men jeg forestillede mig, at jeg boede hjemme, og gården var et sted, jeg var nødsaget til at være for at tjene til livets ophold.

I ansættelsessamtalen var bestemt, at jeg skulle have 1 uges vinterferie og 1 uges sommerferie. Da jeg i februar fik vinterferie, tog jeg også hjem. Det værelse, som min bror og jeg tidligere havde haft, var blevet udlejet for at styrke familiens økonomi, så der var

faktisk ingen seng til mig derhjemme. Derfor sov jeg sammen med én af mine mindre søskende i mine forældres soveværelse. Jeg husker, at jeg fældede nogle tårer, da jeg igen skulle tilbage til gården efter overstået ferie.

Sommerferien blev en særlig oplevelse. Da fik jeg lov til at besøge min far i nogle dage.

Han arbejdede på det tidspunkt som arbejdsleder ved et større vejprojekt i nærheden af Kolding. Han boede i den tid, arbejdet varede på Hvilested Kro, og her boede jeg sammen med ham - jeg tror i tre dage. Jeg følte virkelig, at jeg var noget. Tænk, at bo på kro og ingenting at skulle bestille i flere dage. Her var det særlig svært at vende tilbage til arbejdet på gården.

Landbrugsskole

I vintertiden kunne man gå på landbrugsskole 1 eftermiddag om ugen, hvis gårdejer gav fri til at deltage - ikke fordi jeg havde lyst til at lære noget om landbruget, men jeg så her en mulighed for at få nogle fri-eftermiddage.

Undervisningen foregik på Gjesing skole, og lærer Pedersen, som jeg havde haft som lærer i Folkeskolen, underviste i regning. En lærer fra en landbrugsskole kom og underviste i landbrugsfaglige fag. Jeg kan endnu - 60 år efter - huske, at vi lærte om, hvor store doser kunstgødning, der skulle spredes på jorden for at give en god afgrøde. Jeg husker også, at vi lærte om foderenheder, dvs. det kvantum hør, roer og kraftfoder man skulle "servere" for køerne.

Julen

Fra juleaftensdag og indtil Hellig Trekonger (6. januar) lå alt arbejde, der ikke var absolut nødvendigt stille. Vi skulle kun sørge for, at dyrene blev passet, og måske

lidt ekstra at æde i anledning af julen. Så der var rig lejlighed til at slappe af.

I julegave fik jeg af bonde- manden et lommeterklæde og 2 kr.

Arbejdet om vinteren

I vintertiden bestod arbejdet i at passe dyrene og forberede det foder, de skulle have. En af mine opgaver var at strigle køerne. Dvs. at deres pels skulle bearbejdes med en slags kam med meget små "tænder" og en meget stiv børste.

En kort tid efter, at jeg var startet på gården, blev jeg sat til at strigle de 14 køer, der stod på stald. Da jeg var færdig med det, spurgte jeg bondemanden, om jeg ikke skulle give grisene samme omgang. Han sagde, at det kunne jeg da godt, samtidig med at han smilte. Jeg kan godt forstå, at han morede sig lidt, for grisene ville ikke strigles. De for rundt i stien, og det var simpelthen umuligt for mig at få fat i dem. Efter en tids jagt på de ustyrlige grise, kom bondemanden ind til mig og sagde, at grise strigler man ikke. Det var kun køer og heste, der skulle "friseres". Men hvordan skulle jeg vide det. Jeg havde jo ikke været på en gård før.

Vi skulle køre roer hjem fra roekulen og læsse dem af i roekammeret, hvorfra vi hver dag hentede dem og i roeskæremaskinen skar dem i stykker, før de blev serveret for køerne. Fra loftet skulle hentes hø, som også indgik i det daglige foder. Vi skulle tærsk den korn, som laden var blevet fyldt med om sommeren. Tærskearbejdet var det værste, jeg vidste. Jeg skulle stå oppe i kornstakken og forke neg hen til karlen, der stod og puttede dem i tærskværket, der skilte korn fra halm. For det første sprang musene om benene på mig, for det andet støvede det så kraftigt, at man flere dage efter kunne spytte støvmættet, sort slim op. At lungerne holdt til det, er uforståeligt. Den korn, der kom ud af

tærskningen blev malet til en meget grov form for mel og brugt til grisefoder, men også hestene fik sin del af det.

Dyrenes formering

Vi skulle selvfølgelig også tage os af dyrenes formering. Der blev født såvel grise som kalve, lige som der gør i dag. Men hvor dyrene i dag bliver kunstigt befrugtede, brugte man den gang naturmetoden. Vi havde ikke vores egen orne, så når grisene skulle befrugtes, lejede vi en orne på ornecentralen. En gårdmand, der havde særlig gode orner, rejste fra gård til gård med disse hangrise. Han ankom gerne med den i en tremmekasse, lukkede den ind til den eller de grise, der havde brug for dens hjælp. Og imens ornens ejer var inde og få en kop kaffe, ordnede ornens grisen.

Herfra stammer annoncen i et dagblad:

Hvad er rosen uden torne
hvad er grisen uden orne
Du ringer og kalder
jeg kommer og knalder.

Vi havde en stor godmodig tyr på gården, og den havde kun som opgave at stå til rådighed for gårdens køer. En af køerne skulle dog have en særlig betjening. Så når tiden var inde blev jeg sendt af sted med koen, som jeg trak i et reb til den anden ende af Gjesing, hvor en bondemand havde en stor, arrig tyr, som straks betjente vores ko. Herefter kunne jeg begive mig på vej hjem igen med koen, som ikke alene havde mødt en anden tyr, men også havde fået en "spadseretur" ud af det. Hvorfor vores egen godmodige tyr ikke var god nok, fik jeg aldrig at vide.

Fritiden

Jeg har tidligere nævnt, at jeg tog hjem til mine forældre hver aften. Jeg brød mig ikke om at være på gården. Men ellers var der i vinter-

tiden mulighed for at gå til gymnastik i forsamlingshuset i Gjesing. Der var møder i ungdomsforeningen en gang imellem, hvor højskolesangbogen blev flittigt brugt og hvor der blev holdt forskellige foredrag. Og det skete da også, at der blev afholdt bal i omkringliggende forsamlingshuse eller på Tarp Kro.

Ved et forsamlingshusbal var det almindeligt med et tre-mands orkester, klaver, violin og trommer. Alle karlene sad på bænkerne i den ene side af salen, og pigerne var bænket i den anden side af salen. Når der blev spillet op til dans, løb karlene hurtigt over gulvet og inklinede for de piger, de havde siddet og udset sig. Jeg var ikke særlig hurtig, så jeg fik sjældent "gevinst".

Forsamlingshuset havde en stor og en lille sal. I den store sal, dansede man, og i den lille kunne man købe en kop kaffe eller en sodavand. Det var ikke tilladt at udskænke stærke drikke. Derfor var det ikke ualmindeligt, at nogle medbragte øl og spiritus, som de stod udenfor forsamlingshuset og drak, selv om det ikke var velset. Når ballet var forbi, drog man hjem til gårdene, men det kunne da være, at man skulle følge en pige hjem. Jeg husker første gang, jeg fulgte en pige hjem. Jeg var da 16 år og havde ikke særlig lyst til det, men jeg havde hørt (og også set), at sådan gjorde man. Jeg havde lånt min mors cykel for at tage til bal i V. Nebel - ca. 12 km hjemmefra.

Her dansede jeg en del med en pige - som det viste sig - også var på cykel fra Gjesing til V. Nebel for at komme til bal. Da ballet sluttede, spurgte jeg - genert, som jeg var - om vi ikke skulle følges ad. Det syntes hun, var en god ide. Det viste sig, at hun boede i den anden ende af Gjesing, så jeg mente, at det ville være rigtigst at tilbyde at følge hende helt hjem.. Da vi kom til gården, hvor hun tjente, spurgte hun, om jeg ikke ville med

op på hendes værelse. Og selv om jeg egentlig havde lyst til det, sagde jeg nej tak. Jeg var nemlig bange for, at nogen skulle komme og stjæle min mors cykel, som ikke var udstyret med en lås. Hun syntes godt nok, at det var en mærkelig undskyldning for ikke at tage imod hendes tilbud.

Forårsarbejdet

Forårsarbejdet kom først rigtig i gang slutningen af april på grund af en lang og streng vinter. Først skulle der sås kunstgødning og måske kalk, derefter skulle jorden harves et par gange, inden den var tjenlig til at man kunne så korn: havre, rug, hvede og byg. Roerne var den sidste afgrøde, der blev sået. Alt markarbejdet blev udført med hestespand, og når vi f.eks. skulle harve jorden, gik man efter hestespandet marker op og marker ned fra tidlig morgen til sen aften. Det var mange kilometer man fik gået sådan en dag, og man havde ingen problemer med at falde i søvn, når man kom i seng.

Det var drøje dage, men også dejlige dage. Det var skønt at følge, hvordan alt spirede og groede, det var dejligt at høre lærken slå sine triller, og det var herligt at gå ude i den friske luft hele dagen.

Køerne var også kommet på græs, så de blev drevet ud, så snart vi var færdige med morgenmalkningen, og de gik så ude og åd af det saftige græs til de om aftenen på ny blev drevet i stald for at blive malket igen.

I begyndelsen af juni måned skulle roerne udtyndes. De var sået i ret tykke rækker, og nu skulle de udtyndes. Det vil sige, at man hakkede alle planter op, så der kun stod en enkelt plante for hver 20 - 25 cm for at give plads til at roen kunne udvikle sig og blive stor og kraftig, inden den skulle høstes i okt./nov. Jeg tror ikke, at jeg var nogen særlig god tjenestekarl, selv om jeg gjorde mit bedste. Men en ting var jeg god til og

det var til roeuttynding. Ingen var så hurtig hertil, som jeg.

Sommertiden

I Juni måned skulle der slås græs, som skulle tørres til hø, som vi havde til vinterfoder til dyrene.

Græsset blev slået med en hestetrasket slåmaskine. Efter et par dages forløb gik vi i gang med at vende det. Det foregik med en rive af træ. Hvis vi så var heldige, at der ikke kom regn, kunne høet sættes i høstakke, hvor det stod nogle dage, inden det blev kørt hjem på høløftet.

I juli måned blev ferie afviklet. Den anden karl på gården og jeg skulle hver have 8 dage fri, og bondemanden skulle også have mulighed for et par fridage.

Kornhøsten

I slutningen var juli måned var kornet modent til høst. Mejnning af kornet foregik med selvbinder trukket af 3 heste. Inden selvbinderen kunne tages i brug, skulle der høstes for. Det vil sige, at vi med le høstede kornet i et par meters bredde rundt om hele kornmarken. Det felt rundt om hele marken, der herved fremkom, var til selvbinderens første omgang omkring kornmarken. Hvis vi ikke høstede for med le, skulle selvbinderen jo køre første omgang i kornet, og det ville betyde, at mange kerner gik tabt.

Når kornet var høstet, og negene lå i lange rækker efter selvbinderen, skulle de sættes i skok (negene blev sat op mod hinanden to og to) for at stå og tørre, inden de blev kørt hjem i laden eller sat i hæs (en stor stak) uden for gården. Her kunne man hente det, efterhånden, som man fik brug for det om vinteren.

I høsttiden kunne arbejdsdage blive meget lange - fra 5 morgen til 21 aften, men det blev lønnen ikke højere af. I gennemsnit fik jeg 1,10 kr. om dagen - eller ca. 7 øre i timen!

Efterårsarbejdet

Høsten i 1942 trak længe ud, fordi vi havde problemer med at få negene tørre, inden vi kunne køre dem i hus (Vi havde en meget regnfuld eftersommer) Vi måtte vende skokkene 2-3 gange, inden de var tjenlige til at blive kørt ind. Det vil sige, at et neg havde været i hænderne på os mange gange, inden det lå hjemme i laden.

Da alt kornet var bjærget, kunne det egentlig efterårsarbejde begynde. Stubmarkerne - der, hvor vi havde høstet kornet - skulle først skrælplojes - man pløjede ikke særlig dybt, kun så man lige fik overfladen med stubbene vendt ned. Senere dybpløjede man. Hvorfor man ikke med det samme kunne dybpløje og derved spare en gang pløjning, gik aldrig op for mig.

Sidst i oktober måned begyndte roehøsten som beskrevet tidligere.

Den 31. oktober 1942 var min tid på gården udløbet og jeg kunne sige farvel til landbruget med 110 kr. på lommen. Det var, hvad der var tilbage af de 400 kr., der var aftalt som årsløn. Jeg havde i årets løb hævet 19 - 20 kr. ad gangen efterhånden som jeg skulle bruge til lomme penge og nyt tøj.

Jeg tog en pause

Jeg havde ikke lyst til at fortsætte ved landbruget, så derfor fik jeg plads som "huskarl" hos bageren i Tarp. Her havde jeg jo tidligere været bud. Jeg hyrede mig hen for et halvt år.

Her skulle jeg hjælpe til på forskellig måde: Bringe varer ud, sørge for, at der hele tiden var brændsel til bageriets fyr. Der blev fyret med træstammer, da det pga. krigen ikke var muligt af få kul, som man ellers brugte. Jeg skulle

hjælpe til i bageriet, fodre bagerens gris, feje fortov osv.

Efter 1/2 års forløb stoppede jeg her. Jeg fik en fin anbefaling, hvor der bl.a. stod, at jeg havde passet mit arbejde som huskarl på bedste måde. Jeg var selvfølgelig glad for denne anbefaling, som jeg stadig gemmer. Og min mor var ikke i tvivl om, at jeg med denne i hånden kunne nå langt i livet.

Ny plads på landet

Den 1. maj 1943, da min aftale med bageren udløb, tog jeg igen plads på en gård, som var meget større, end den jeg før havde været på. Her skulle jeg ikke have noget med dyrene at gøre, det havde man en fodermester til. Jeg skulle kun arbejde i marken sammen med 4 andre karle på gården.. Vores arbejdsdag lå i ret faste rammer fra kl. 7 morgen til 18 aften.

Jeg fik her et værelse oppe på høløftet med opgang direkte fra hestestalden. Min "seng" var en madras på gulvet, og da der ikke var plads til et klædeskab, måtte mit tøj hænge på et par søm på væggen. Døren ud til høløftet kunne ikke lukkes, så jeg fik ofte besøg af mus og andet kryb, når jeg var kommet i "seng".

Trods disse ret kummerlige forhold var jeg glad for at være der. Vi fik en god forplejning, selv om der på grund af krigen var knaphed på mange fødevarer. Og ikke uvæsentligt: der var et ualmindeligt godt kammeratskab på gården.

Og så sluttede min landbrugskarriere

Den 31. juli 1943 - på min 16 års fødselsdag - kom jeg til skade ved et uheld i marken. Jeg fik et brud i venstre hofte, og min karriere ved landbruget var hermed slut.

Der fulgte nu ca. 3 års sygdom pga. skaden, og mit liv blev hermed totalt ændret.

Jørgen Schwartz